

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU
EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION
AND REHABILITATION

11.

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP
„SPECIJALNA
EDUKACIJA I
REHABILITACIJA
DANAS”

11th

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE
“SPECIAL
EDUCATION AND
REHABILITATION
TODAY”

ZBORNIK RADOVA

PROCEEDINGS

Beograd, Srbija
29-30. oktobar 2021.

Belgrade, Serbia
October, 29-30th, 2021

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29–30. oktobar 2021. godine

Zbornik radova

11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29–30th, 2021

Proceedings

**11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29-30. oktobar 2021. godine
Zbornik radova**

**11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29-30th, 2021
Proceedings**

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Gordana Odović, v.d. dekana

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Branka Jablan

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Irena Stojković
Doc. dr Bojan Dučić
Doc. dr Ksenija Stanimirov

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Sonja Alimović
Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Doc. dr Ingrid Žolgar Jerković
Univerzitet u Ljubljani – Pedagoški fakultet Ljubljana, Slovenija
Prof. dr Vesna Vučinić, prof. dr Goran Jovanić, doc. dr Aleksandra Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I OBRADA / DESIGN AND PROCESSING

Biljana Krsić
Mr Boris Petrović
Zoran Jovanković

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku

Proceedings will be published in electronic format

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-150-1

EKSPRESIVNI GOVOR KOD DECE MLAĐEG ŠKOLSKOG UZRASTA*

Milica Gligorović**, Nataša Buha, Vesna Vučinić

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Uvod: Razvoj govorno-jezičkih sposobnosti je jedan od ključnih činioca akademskog postignuća i socijalizacije.

Cilj: Istraživanje je sprovedeno s ciljem da se utvrdi dinamika razvoja ekspresivnog govora kod dece tipičnog razvoja od šest do devet godina.

Metod: U istraživanju je učestvovalo 111 dece tipičnog razvoja, učenika beogradskih osnovnih škola, oba pola (49,5% devojčica), uzrasta 6-9,11 godina (starost u mesecima: $AS=95,09$; $SD=16,82$). Ispitanici su prema uzrastu podeljeni u četiri grupe. Uzorak je ujednačen prema uzrastu i polu ispitanika ($p=0,785$). Za procenu ekspresivnog govora primenjen je Protokol za procenu ekspresivnog govora, koji sadrži zadatke za procenu imenovanja, automatskog i neautomatskog govora, dijaloškog i produktivnog govora. Rezultati Protokola analizirani su pojedinačno i u formi opšteg skora ekspresivnog govora. U statističkoj obradi podataka korišćene su deskriptivne statističke mere, Pironov koeficijent korelacije, χ^2 test, multivarijatna analiza varijanse (MANOVA) i post hoc test.

Rezultati: Primenom analize varijanse utvrđeno je da je uzrast značajan činioc postignuća na zadacima imenovanja ($p \leq 0,000$), neautomatskog govora ($p \leq 0,000$) i produktivnog govora ($p \leq 0,000$), dok u domenima automatskog ($p=0,207$) i dijaloškog govora ($p=0,609$) odnos nije značajan, iako se uočavaju izvesne razlike aritmetičkih sredina u korist dece starijeg uzrasta. Utvrđen je statistički značajan odnos uzrasta i opšteg skora ekspresivnog govora ($p \leq 0,000$), a uzrastom se može objasniti 47,3% varijabilnosti rezultata ($\eta^2_{part}=0,473$). Primenom post hoc analize ustanovljeno je da se statistički značajne razlike ($p=0,007-0,000$) javljaju između svih uzrasnih grupa sem osmogodišnjaka i devetogodišnjaka ($p=0,993$), što bi se moglo objasniti karakteristikama primenjenog instrumenta, ali i specifičnostima dinamike razvoja sposobnosti u tom uzrasnom periodu. Analizom percentilnih rangova nije utvrđeno odstupanje koje bi ukazalo na postojanje specifičnih jezičkih poremećaja ili intelektualne ometenosti kod ispitanika koji su učestvovali u istraživanju.

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Kreiranje protokola za procenu edukativnih potencijala dece sa smetnjama u razvoju kao kriterijuma za izradu individualnih obrazovnih programa“ (br. 179025) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

** gligorovic@faspert.bg.ac.rs

Zaključak: *Sumirajući rezultate možemo da zaključimo da je razvoj ekspresivnog govora kod većine dece koja su učestvovala u istraživanju u skladu sa razvojnim miljokazima.*

Ključne reči: *ekspresivni govor, mlađi školski uzrast, Protokol za procenu ekspresivnog govora*

UVOD

Govorno-jezičke sposobnosti realizuju se u neposrednom socijalnom kontekstu (Milovanović i Pavković, 2013) i tokom procesa školovanja bitno utiču na usvajanje i primenu akademskih znanja i veština, budući da se prenošenje znanja i ishodi učenja najvećim delom zasnivaju na verbalizaciji (Law et al., 2009; Zubrick et al., 2015). Imajući u vidu da se deca u početnoj fazi čitanja u velikoj meri oslanjaju na poznavanje reči, a potom, kad ovladaju veštinom, čitanje postaje sredstvo za usvajanje novih reči, povezanost govorno-jezičkih sposobnosti s veštinama čitanja i pisanja je dvosmerna, posebno kada je reč o vokabularu (Zubrick et al., 2015). Govorno-jezičke sposobnosti omogućavaju i usavršavanje socijalnih veština, a bolja socijalna kompetencija omogućava kvalitetniju verbalnu interakciju i više prilika za poboljšanje govorno-jezičkih sposobnosti (Barnett et al., 2012).

Do kraja predškolskog uzrasta deca ovladaju bazičnim govorno-jezičkim strukturama (Tager-Flusberg & Sullivan, 1998), većina formalnih strukturalnih komponenta jezičkog sistema formira se do kraja adolescencije, dok se usavršavanje sadržajnih komponentata (semantike i pragmatike) odvija praktično do kraja života (Gleason & Ratner, 2009; Nippold, 2000; Wassenberg et al., 2008).

Praćenje razvoja različitih aspekata govorno-jezičkih sposobnosti kod dece može da bude značajan indikator akademskog postignuća i socijalnih veština (Gligorović i sar., 2018).

METOD

Uzorak

Uzorak je činilo 111 dece tipičnog razvoja, oba pola (49,5% devojčica i 50,5% dečaka), uzrasta 6-9,11 godina (starost u mesecima: $AS=95,09$; $SD=16,82$). Ispitanici su prema uzrastu podeljeni u četiri grupe. Prvu i drugu grupu je činilo po 28 (25,2%) šestogodišnjaka i sedmogodišnjaka, u trećoj grupi je bilo 25 (22,5%) osmogodišnjaka, a u četvrtoj 30 (25,1%) devetogodišnjaka. Uzorak je ujednačen prema uzrasnim grupama i polu ispitanika ($\chi^2=1,065$, $df=3$, $p=0,785$).

Instrumenti i procedura

Podaci o uzrastu ispitanika preuzeti su iz školske dokumentacije. Za procenu produktivnog govora primenjen je *Protokol za procenu ekspresivnog govora*

(u daljem tekstu PPEG), koji je deo Protokola za procenu kognitivnih sposobnosti (Gligorović i sar., 2015), konstruisanog u svrhu procene kognitivnih sposobnosti neophodnih za sticanje znanja i veština kod dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta. Sadrži zadatke kojima se procenjuju imenovanje i narativni govor (automatski i neautomatski govor, dijaloški govor, reproduktivni i produktivni govor). Na PPEG se može ostvariti maksimalno 40 poena.

Procena se odvijala individualno, uz saglasnost roditelja.

U statističkoj obradi podataka primenjeni su Pirsonov koeficijent korelacije, analiza varijanse i Šefeov post hoc test.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA S DISKUSIJOM

Prema podacima prikazanim u Tabeli 1, srednje vrednosti postignuća na PPEG većinom su u opsegu srednjih i viših u odnosu na maksimalne vrednosti postignuća u pojedinačnim oblastima i primenjenom instrumentu u celini.

Tabela 1

Postignuće ispitanika na PPEG

PPEG	Min	Max	AS	SD
Imenovanje	8,5	15,0	13,838	1,3093
Automatski govor	1,0	2,0	1,973	0,1321
Neautomatski govor	0,0	4,0	2,640	1,5771
Dijaloški govor	0,0	4,0	3,685	0,7505
Produktivni govor	5,0	15,0	12,622	2,8478
Ekspresivni govor – skor	18,0	40,0	34,757	5,3133

Sličan rezultat dobijen je procenom sposobnosti razumevanja govora na uzorku dece istog uzrasta (Gligorović i sar., 2018).

Tabela 2

Korelacija rezultata procene ekspresivnog govora

		I	Ag	Ng	Dg	Pg	Eg skor
I	r		0,408	0,489	0,364	0,626	0,788
	p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Ag	r	0,408		0,346	0,188	0,335	0,434
	p	0,000		0,000	0,048	0,000	0,000
Ng	r	0,489	0,346		0,249	0,643	0,806
	p	0,000	0,000		0,008	0,000	0,000
Dg	r	0,364	0,188	0,249		0,233	0,434
	p	0,000	0,048	0,008		0,014	0,000
Pg	r	0,626	0,335	0,643	0,233		0,922
	p	0,000	0,000	0,000	0,014		0,000
Eg skor	r	0,788	0,434	0,806	0,434	0,922	
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	

Legenda: I – Imenovanje; Ag – Automatski govor; Ng – Neautomatski govor; Dg – Dijaloški govor; Pg – Produktivni govor; Eg – Ekspresivni govor. Statistički značajne vrednosti su označene (bold).

Prema podacima koji su prikazani u Tabeli 2, utvrđeno je postojanje statistički značajnih visokih, umerenih i niskih korelacija između svih procenjenih varijabli ekspresivnog govora, kao i ukupnog skora na PPEG.

Primenom Pirsonovog koeficijenta korelacije utvrđen je statistički značajan odnos uzrasta (u mesecima) i rezultata procene razumevanja govora u svim ispitanim domenima sem dijaloškog govora (detaljnije u Tabeli 3), čija procena sadrži dva jednostavna pitanja („Kaži mi šta si sve juče radio/la? Šta radiš uveče pred spavanje?“), na koja se mogućnost adekvatnog odgovaranja očito javlja na ranijem uzrastu.

Tabela 3

Korelacija uzrasta ispitanika i uspešnosti na zadacima za procenu ekspresivnog govora

		I	Ag	Ng	Dg	Pg	Eg skor
Uzrast	r	0,413	0,193	0,744	0,060	0,647	0,683
	p	0,000	0,042	0,000	0,533	0,000	0,000

Legenda: I – Imenovanje; Ag – Automatski govor; Ng – Neautomatski govor; Dg – Dijaloški govor; Pg – Produktivni govor; Eg – Ekspresivni govor. Statistički značajne vrednosti su označene (bold).

Primenom analize varijanse utvrđeno je da je uzrast značajan činilac postignuća na zadacima imenovanja neautomatskog i produktivnog govora, dok u domeni automatskog i dijaloškog govora odnos nije značajan. Uzrastom se može objasniti oko 18% varijabilnosti rezultata na zadacima za procenu imenovanja, oko 52% varijabilnosti na zadacima kojima se procenjuje neautomatski govor i oko 47% varijabilnosti postignuća u domenu produktivnog govora (detaljnije u Tabeli 4).

Tabela 4

Odnos uzrasta ispitanika i uspešnosti na zadacima za procenu ekspresivnog govora

	Uzr	Mean	SD	Min	Max	F(3)	p	η^2_{part}
Imenovanje	6-6,11	12,964	1,3739	8,5	15,0	7,606	0,000	0,176
	7-7,11	13,804	1,4678	9,0	15,0			
	8-8,11	14,300	0,9129	12,0	15,0			
	9-9,11	14,300	0,9523	11,5	15,0			
Automatski govor	6-6,11	1,946	0,1575	1,5	2,0	1,544	0,207	0,041
	7-7,11	1,946	0,2081	1,0	2,0			
	8-8,11	2,000	0,0000	2,0	2,0			
	9-9,11	2,000	0,0000	2,0	2,0			
Neautomatski govor	6-6,11	0,786	1,3432	0,0	4,0	38,507	0,000	0,519
	7-7,11	2,714	1,3569	0,0	4,0			
	8-8,11	3,440	1,0033	1,0	4,0			
	9-9,11	3,633	0,5561	2,0	4,0			
Dijaloški govor	6-6,11	3,714	0,7127	2,0	4,0	0,612	0,609	0,017
	7-7,11	3,536	0,9993	0,0	4,0			
	8-8,11	3,680	0,6904	2,0	4,0			
	9-9,11	3,800	0,5509	2,0	4,0			

	Uzr	Mean	SD	Min	Max	F(3)	p	η^2_{part}
	6-6,11	9,750	1,7559	6,0	15,0			
Produktivni govor	7-7,11	12,000	3,2088	5,0	15,0	31,116	0,000	0,466
	8-8,11	14,400	1,5000	9,0	15,0			
	9-9,11	14,400	1,4527	9,0	15,0			

Statistički značajne vrednosti su obeležene (bold).

Post hoc analizom je utvrđeno da se rezultati šestogodišnjaka značajno razlikuju od rezultata starijih uzrasnih grupa u oblasti imenovanja i neautomatskog govora, dok se razlike u domenu produktivnog govora zapažaju među svim uzrasnim grupama sem između osmogodišnjaka i devetogodišnjaka (detaljnije u Tabeli 5).

Tabela 5

Značajnost razlike aritmetičkih sredina postignuća u oblasti ekspresivnog govora između ispitanika različitog uzrasta

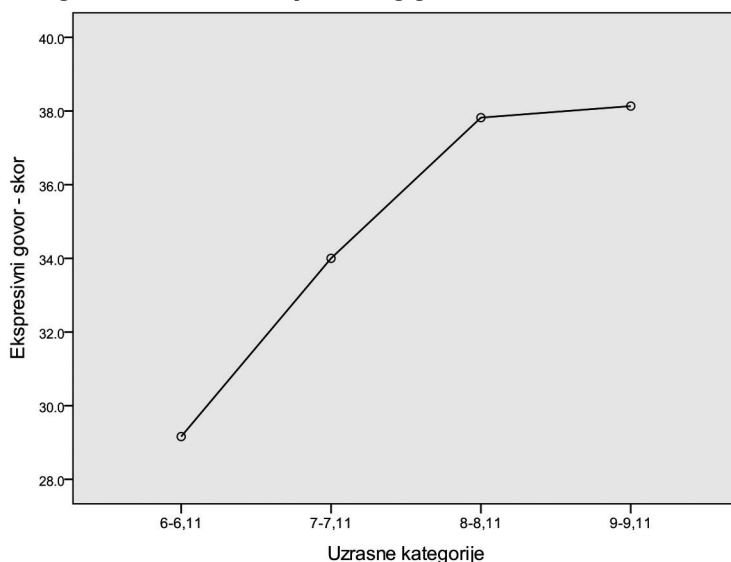
Post hoc grupe	Razlika AS među grupama					
	6:7	6:8	6:9	7:8	7:9	8:9
	p	p	p	p	p	p
I	0,085	0,002	0,001	0,526	0,486	1,000
Ng	0,000	0,000	0,000	0,136	0,023	0,837
Pg	0,002	0,000	0,000	0,001	0,001	1,000

Legenda: I – Imenovanje; Ng – Neautomatski govor; Pg – Produktivni govor. Statistički značajne vrednosti su označene (bold).

Analizom varijanse utvrđeno je da je uzrast statistički značajan činilac postignuća na PPEG ($F(3)=32,038$, $p \leq 0,000$), kojim se može objasniti oko 47% ($\eta^2_{part}=0,473$) varijabilnosti rezultata (detaljnije na Grafikonu 1).

Grafikon 1

Postignuće u domenu ekspresivnog govora u zavisnosti od uzrasta

Nije utvrđeno značajno odstupanje koje bi ukazalo na postojanje specifičnih jezičkih poremećaja ili intelektualne ometenosti kod ispitanika iz uzorka.

Post hoc analiza je pokazala da statistički značajne razlike rezultata postoje između svih uzrasnih grupa ispitanika, sem između osmogodišnjaka i devetogodišnjaka (detaljnije u Tabeli 6).

Tabela 6

Odnos uzrasta ispitanika i rezultata procene ekspresivnog govora

Post hoc	Razlika AS među grupama					
	6:7	6:8	6:9	7:8	7:9	8:9
grupe	p	p	p	p	p	p
Eg skor	0,000	0,000	0,000	0,007	0,002	0,993

Legenda: Eg – Ekspresivni govor. Statistički značajne vrednosti su označene (bold).

Analizom odnosa pola i uspešnosti na PPEG nije utvrđena razlika postignuća između dečaka ($F_{(1)}=0,300$; $p=0,585$).

Dobijeni rezultati su u skladu s tezom da posle osme godine života dolazi do značajne reorganizacije leksičko-semantičkih mreža, kada hijerarhizovane paradigmatičke relacije postaju dominantan oblik organizacije mentalnog leksikona (Anderson et al., 2001; Glucksberg, 2001).

ZAKLJUČAK

Primenom analize varijanse utvrđeno je da je uzrast značajan činioc postignuća na zadacima imenovanja ($p \leq 0,000$), neautomatskog govora ($p \leq 0,000$) i produktivnog govora ($p \leq 0,000$), dok u domenima automatskog ($p=0,207$) i dijaloškog govora ($p=0,609$) odnos nije statistički značajan, iako se uočavaju izvesne razlike aritmetičkih sredina u korist dece starijeg uzrasta.

Utvrđen je statistički značajan odnos uzrasta i opšteg skora ekspresivnog govora ($p \leq 0,000$), a uzrastom se može objasniti 47,3% varijabilnosti rezultata ($\eta^2_{part}=0,473$). Primenom post hoc analize ustanovljeno je da se statistički značajne razlike ($p=0,007-0,000$) javljaju između svih uzrasnih grupa sem osmogodišnjaka i devetogodišnjaka ($p=0,993$), što bi se moglo objasniti karakteristikama primenjenog instrumenta, ali i specifičnostima dinamike razvoja sposobnosti u tom uzrasnom periodu. Analizom percentilnih rangova nije utvrđeno odstupanje koje bi ukazalo na postojanje specifičnih jezičkih poremećaja ili intelektualne ometenosti kod ispitanika koji su učestvovali u istraživanju.

Sumirajući rezultate možemo da zaključimo da je razvoj ekspresivnog govora kod većine dece koja su učestvovala u istraživanju u skladu sa razvojnim miljokazima.

LITERATURA

- Anderson, V. A., Anderson, P., Northam, E., Jacobs, R., & Catroppa, C. (2001). Development of executive functions through late childhood and adolescence in an Australian sample. *Developmental Neuropsychology*, 20(1), 385-406. https://doi.org/10.1207/S15326942DN2001_5
- Barnett, M. A., Gustafsson, H., Deng, M., Mills-Koonce, W. R., & Cox, M. (2012). Bidirectional associations among sensitive parenting, language development, and social competence. *Infant and Child Development*, 21(4), 374-393. <https://doi.org/10.1002/icd.1750>
- Gleason, B. J., & Ratner, N. B. (2009). *The Development of Language* (7th Edition). Pearson Allyn & Bacon.
- Gligorović, M., Buha, N., i Dobrota-Davidović, N. (2018). Razumevanje govora kod dece od šest do devet godina. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 17(1), 9-31. <https://doi.org/10.5937/specedreh17-15257>
- Gligorović, M., Buha, N., Dučić, B., Banković S., Đurić Zdravković, A., i Mačešić Petrović, D. (2015). Protokol za procenu kognitivnih sposobnosti. U M. Gligorović (Ur.), *Protokol za procenu edukativnih potencijala dece sa smetnjama u razvoju* (str. 114-225). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Glucksberg, S. (2001). *Understanding figurative language: From metaphor to idioms*. Oxford University Press.
- Law, J., Rush, R., Schoon, I., & Parsons, S. (2009). Modeling developmental language difficulties from school entry into adulthood: Literacy, mental health, and employment outcomes. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 52(6), 1401-1416. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.2044-835X.1990.tb00837.x>
- Nippold, M. A. (2000). Language development during the adolescent years: Aspects of pragmatics, syntax, and semantics. *Topics in Language Disorders*, 20(2), 15-28. <https://doi.org/10.1097/00011363-200020020-00004>
- Tager-Flusberg, H., & Sullivan, K. (1998). Early language development in children with mental retardation. In J. Burack, R. Hodapp, & E. Zigler (Eds.), *Handbook of mental retardation and development* (pp. 208-239). Cambridge University Press.
- Wassenberg, R., Hurks, P. P., Hendriksen, J. G., Feron, F. J., Meijs, C. J., Vles, J. S., & Jolles, J. (2008). Age-related improvement in complex language comprehension: Results of a cross-sectional study with 361 children aged 5 to 15. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 30(4), 435-448. <https://doi.org/10.1080/13803390701523091>
- Zubrick, S. R., Taylor, C. L., & Christensen, D. (2015). Patterns and predictors of language and literacy abilities 4-10 years in the longitudinal study of Australian children. *PLoS One*, 10(9), e0135612. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0135612>

EXPRESSIVE SPEECH IN YOUNGER SCHOOL-AGED CHILDREN*

Milica Gligorović, Nataša Buha, Vesna Vučinić

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Introduction: *The development of speech and language skills is one of the crucial factors of academic achievement and socialization.*

Aim: *The research was conducted with the aim to determine the dynamics of expressive speech development in typically developed children from six to nine years of age.*

Method: *The sample consisted of 111 children with typical development, of both genders (49.5% of girls), aged between 6 and 9.11 years (age in months: $M=95.09$, $SD=16.82$). Participants were distributed into four age groups. The number of girls and boys was relatively equally distributed in all age groups ($p=0.785$). Expressive speech was assessed by the Protocol for the Assessment of Expressive Speech that contains tasks for assessing naming ability, automatic and non-automatic speech, dialogue speech and productive form of speech. The results of the Protocol were analyzed by sub-domains and in the form of a general score of expressive speech. In statistical data processing we employed descriptive statistical measures, Pearson's correlation coefficient, χ^2 test, multivariate analysis of variance (MANOVA) and post hoc test.*

Results: *Using the analysis of variance, it was found that age is a significant factor in achievement on the tasks of naming ($p\leq.000$), non-automatic speech ($p\leq.000$) and productive speech ($p\leq.000$), while in the domains of automatic ($p=.207$) and dialogic speech ($p=.609$) the relationship is not significant, although some differences in arithmetic means are observed in favor of older children. A statistically significant relationship between age and the general score of expressive speech ($p\leq.000$) was found, and 47.3% of the variability of the results can be explained by age ($\eta^2_{part}=.473$). Using post hoc analysis, it was found that statistically significant differences ($p=.007-.000$) occur between all age groups except eight-year-olds and nine-year-olds ($p=.993$), which could be explained by the characteristics of the applied instrument, but also by the specifics of developmental dynamic at that age period. The analysis of percentile ranks did not reveal any deviation that would indicate the existence of specific language disorders or intellectual disability.*

Conclusion: *Summarizing the results, we can conclude that the development of expressive speech is in line with developmental milestones in most children who participated in the research.*

Key words: *expressive speech, younger school-age, Protocol for the Assessment of Expressive Speech*

---

* This paper is a result of the project “Designing a protocol for assessing the educational potential of children with developmental disabilities as a criterion for developing Individualized Education Programs” (No. 179025) financed by Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.